

Walvisjacht bij Spitsbergen (1690), schilderij van Abraham Storck, (1644 - 1708)

Expositie Walvissen in Noord, sinds de Gouden Eeuw

Opening van de expositie op vrijdag 22 maart, 17.30 uur

Vanaf het begin in de 17de eeuw van de walvisvaart leverde het dorp Oostzaan bemanningen voor de walvisvaarders. Toen enkele tientallen jaren later de traankokerijen op Spitsbergen (Smerenburg) en Jan Mayeneiland niet meer voldeden, moesten er traankokerijen in de thuishavens komen. Daar werd van walvispek lampolie gemaakt. Maar dat stonk vreselijk en dat wilden Amsterdammers niet binnen hun stadsgrenzen hebben. Maar de Oostzaners waren er als de kippen bij en bouwden ze aan het Twiske bij de Oostzanerdijk. Daarna duurde het niet lang of vanuit Oostzaan werden geheel eigen expedities georganiseerd. Er kwamen ook pakhuizen aan de Oostzanerdijk. In de 18de eeuw vertrokken wel vijf Oostzaanse walvisvaarders met ieder zo'n 40 tot 50 man aan boord. Het aantal traankokerijen was gestegen tot twaalf stuks, want ze kookten ook traan van Amsterdamse walvisvaarders. Bij elkaar bood dit voor honderden mensen werk.

In de haven van Nieuwendam werden regelmatig walvisvaarders gerepareerd. In de 18de eeuw kwam ook hier een traankokerij en werd Nieuwendam thuishaven van walvisvaarders.

In de 19de eeuw kwam de walvisvaart stil te liggen. Pas na de

AGENDA

Tot en met zondag 17 maart tentoonstelling Winter in Waterland

Vrijdag 22 maart om 17.30 uur opening expositie Walvissen in Noord sinds de Gouden Eeuw

Zondag 7 april om 11 uur wandeling door Tuindorp en Dijkdorp Nieuwendam

Walvisvaarder Willem Barendsz bij de ADM aan de Meeuwenlaan in 1946 (met dank aan NDSM-werfmuseum: www.ndsm-werfmuseum.nl/)

Museum De Noord - Amsterdam-Noord

Elke dag open van 11 - 17 uur, alleen op vrijdag van 13.30 - 17 uur

Tweede Wereldoorlog kwam hier weer verandering in. Bij scheepswerf ADM aan de Meeuwenlaan werd een tankschip omgebouwd tot een fabrieksschip dat walvissen tot traan verwerkte. Bij het fabrieksschip zorgden acht snelle jagers (voor het merendeel vroegere mijnenvegers) voor de vangst in de zuidelijke poolzeeën. De bekende Amsterdamse rederij Vinke & Co nam de organisatie op zich van de nieuwe Nederlandsche Maatschappij voor de Walvisvaart. De traan werd nu vooral gebruikt voor het maken van margarine en bakolie. Daar was net na de oorlog groot gebrek aan.

De walvisvaarder Willem Barendsz was bekend bij iedereen in de periode na de Tweede Wereldoorlog. Het was de grote walvisvaarder van Nederland van 1946 tot 1964 en heel populair onder de bevolking. Onder meer bij het Centraal Station werd de Willem Barendsz enthousiast uitgezwaaid toen deze vertrok. En de scheepsfluit van de pont gilde het uit!

De latere tegenstanders van de walvisvaart hebben ook een relatie met Amsterdam-Noord. Het actieschip Sirius van Greenpeace ligt al lange tijd aan de kade van de NDSM-werf. En Greenpeace Nederland gaat zich in 2014 hier ook vestigen.

De expositie met onder meer oude schilderijen over de walvisvaart en video tegen de walvisvaart van Greenpeace is van 22 maart tot en met 26 mei 2013 in ons museum te zien.

Excursies komend seizoen, te voet en per fiets

Evenals voorafgaande jaren hebben we voor het komend seizoen een aantal excursies gepland. Elke maand is er een vastgelegde excursiedatum.

De vaste data en excursiedoelen zijn:

- 7 april Tuindorp en Dijkdorp Nieuwendam, 11.00 uur, wandeling
- 12 mei Vogeldorp, wandeling
- 2 juni Tuindorp en Dijkdorp Nieuwendam, wandeling
- 30 juni Vogelbuurt/IJplein = De sprong over het IJ, wandeling
- 21 juli Waterlandse Zeedijk westelijk deel op de FIETS
- 18 augustus Waterlandse Zeedijk westelijk deel op de FIETS
- 15 september Vogeldorp, wandeling
- 6 oktober Vogelbuurt/IJplein = De sprong over het IJ, wandeling

Duur van de excursies 2,5 tot 3 uur, behalve Vogeldorp, dat 1 uur duurt

Vertrek 13.30 uur vanaf het Museum, Zamenhofstraat 28A. Alleen op 7 april 11 uur

Kosten 10 euro p.p., alleen Vogeldorp kost 5,- euro p.p., bij start excursie te voldoen

Leden HVA en Vrienden Museum De Noord betalen 2 euro minder.

leden van de Club van Honderd van het museum kunnen gratis meegaan.

Opgeven s.v.p. bij Jaap Lekkerkerker, e-mail jaap.lekkerkerker@euronet.nl

Daarnaast kunnen belangstellenden op verzoek een andere datum voor een excursie met een groep mensen kiezen. Zelfs is bij beschikbaarheid van de betrokken gids een excursie in het Engels of Duits mogelijk. Voor overleg over speciale arrangementen mailen met hjcras@gmail.com of 0630975602.

foto Victor Lachmeijer

Museum De Noord - Amsterdam-Noord

Elke dag open van 11 - 17 uur, alleen op vrijdag van 13.30 - 17 uur

De Collectie van Museum Amsterdam Noord

Zoals bekend is de collectie van ons museum niet groot, maar wel bijzonder; kleinoden die rechtstreeks uit Amsterdam-Noord komen.

Begin februari kregen we van mevrouw A.M. Weber - de Hondt een herinneringsmedaille van de wandeltocht die op 26-10-'68 werd gehouden. Duizenden mensen wandelden toen door de nog maagdelijke IJtunnel en kregen een medaille. Een zeshoekige penning, 3 cm hoog en 3,5 cm breed, hangt aan een rood-wit-blauw vlaggetje, dat met een veiligheidsspeldje aan de kleding kon worden vastgemaakt. OPENING IJTUNNEL AMSTERDAM 30-10-'68 staat op de voorkant rond een opengesperde IJtunnelmond en een schaar. Op de achterkant staat WANDELTOCHT 28-10-'68 en de organiserende verenigingen, N.H.W.B. en N.C.W.B. Afd N.H.

We zijn mevrouw Weber heel dankbaar voor deze aanwinst!

Mocht u ook over voorwerpen met herinneringen aan Noord beschikken, we zullen ze graag voor u beoordelen en desgewenst in de collectie opnemen.

Museum maakt maquette

Een beroep op uw geheugen

Museum Amsterdam Noord krijgt vaak bezoekers die vroeger in het gebouw onder de douche zijn geweest toen het nog een Gemeente Badhuis was. En ze zoeken dan herkenningspunten die aan vroeger herinneren. Sommige zaken zijn nog te herkennen. De vorm van het gebouw en de plek van de muurtjes van de badhokjes aangegeven door strepen op de vloer. Maar verder is er weinig herkenning. Twee foto's geven ook niet echt een helder overzicht.

Daarom heeft het bestuur in samenspraak met medewerker Cor van Haasteren besloten door hem een maquette van het badhuis te laten maken om die in het museum tentoon te stellen.

De afmetingen zijn bekend, maar naar de exacte inrichting zijn we nog op zoek.

Daarom vragen we voormalige gebruikers van het badhuis van Vogeldorp die nog herinneringen hebben aan de exacte indeling van de benedenverdieping contact met ons op te nemen. We nodigen hen dan uit voor een nader gesprek over de inrichting van het badhuis. Wie nog over foto's beschikt, is natuurlijk ook heel welkom.

Bel 06 30975602 of mail hjcras@gmail.com of schrijf een briefje naar Museum De Noord, Antwoordnummer 42132, 1020 WB Amsterdam. Geen postzegel nodig.

foto Victor Lachmeijer

Museum Amsterdam Noord is een ANBI

Een ANBI is een Algemeen Nut Beogende Instelling. Giften of Donaties aan een ANBI leveren fiscaal voordelen op. Anders gezegd als u aan het Museum een schenking in euro's doet, levert u dat voor de Inkomstenbelasting behoorlijk wat voordelen op.

Hoe dat voor u precies uitpakt, kunt u het beste met uw belastingconsulent bespreken.

Wij zijn gaarne bereid u het nummer van onze bankrekening te verstrekken.

Bel maar even naar 06 3097 5602.

Gerbrand Muller presenteert De uitverkoren wereld, kleine roman

Wist u al dat in Noord slechts ene uitgeverij bestaat, De Sneeuwstorm?

En dat Gerbrand Muller, medewerker van Museum De Noord, de uitgever is?

Zo ja of zo nee, onderstaande uitnodiging zal u genoeg doen!

Met genoeg nodigt uitgeverij De Sneeuwstorm u uit voor de feestelijke presentatie van:

Gerbrand Muller, De uitverkoren wereld, kleine roman

in de Stadsboekwinkel in gebouw De Bazel (Stadsarchief van Amsterdam), Vijzelstraat 32, 1017 HL Amsterdam.

Bereikbaar vanaf het Centraal Station met de tramlijnen 16, 24 en 25 (uitstappen halte Keizersgracht) op zondagmiddag 10 maart 2013, aanvang 15.00 uur.

* Laurens van Krevelen zal de schrijver toespreken.

* De schrijver zal een passage uit het boek voorlezen.

* Jan de Jong zal een toast uitbrengen.

* Waarna u zich voor € 15 in het bezit kan stellen van dit bijzondere boekje. (Prijs na 10 maart: € 20.)

Gerbrand Muller in het Noord-Amsterdams Nieuwsblad van 8 maart 2011

Citaat uit De uitverkoren wereld:

Wat zat hij hier? Hoe was hij hier verzeild geraakt, wat was er met hem gebeurd? Er was niets met hem gebeurd. Nee... hij was nog wie hij was: niet hij, maar de wereld was veranderd.

Hij had al gauw niets meer van die verandering begrepen en daarom was hij opgehouden erover na te denken. Zijn verstand had erbij stilgestaan en hij had het allemaal maar over zich heen laten komen. De verandering, de verwording... Verwording, zo mocht hij de gedaanteverwisseling die de wereld had ondergaan wel noemen.

We hopen u op 10 maart te mogen begroeten!

Met vriendelijke groeten, Uitgeverij DE SNEEUWSTORM

De Workshop Schrijven door Aafke Steenhuis.

Aafke hield in het kader van haar tentoonstelling "Winter in Waterland" een workshop Schrijven. Tien dames en een heer waren daarop afgekomen. Een genoeglijke middag waarop een aantal aanwijzingen van Aafke onmiddellijk tot een kleurrijker, emotioneler, gevoeliger proza leidde, dat de deelnemers over fragmenten van hun waarnemingen op papier konden zetten.

Een van de deelnemers, Anneke Koehof, bracht een tragische gebeurtenis uit het verleden in herinnering. De brand in de toren van Zunderdorp.

We nemen bijgaande documentatie gaarne in de Nieuwsbrief op.

Brand toren van Zunderdorp

Johannes Casper LIGTERMOED, ijzerhandelaar,kruidenier, politieagent, geboren op 14-11-1885 te Amsterdam (NH), overleden op 16-04-1925 om 23.30 uur te Zunderdorp (NH) op 39-jarige leeftijd. Aan zijn overlijden is veel aandacht besteed door de pers. (Algemeen Handelsblad 16-04-1925), deze artikelen zijn in het familiearchief aanwezig. Onderstaande de tekst;

Algemeen Handelsblad 16-4-1925, Stadsnieuws

De toren van Zunderdorp in brand

Tijdens het korte onweer, dat zich gisteren boven onze stad heeft ontlast, is de oude toren van Zunderdorp door het hemelvuur getroffen. Vier slagen volgden elkaar met korte tussenpoozen op, de laatste blijksemschicht sloeg, het was toen ongeveer kwart voor zevenen, in de rechterzijde van de spits. Zeer hevig was de slag en in het geheele dorp heerschte consternatie. Een paar dorpsbewoners klommen snel in den toren en poogden met een emmer water het begin van den brand te blussen. Hun pogingen faalden daar het niet mogelijk was spoedig voldoende water boven te brengen. De mannen gingen weer maar beneden en begonnen de klok van de brandende toren te luiden om de vrijwillige dorpsbrandweer te alarmeren. Deze was spoedig met de primitieve handspuit in actie, maar het water kon de torenspits niet bereiken. Het eenige dat overbleef, was de omringende, veelal houten huisjes en de kerk nat te houden. Dit werk heeft succes gehad, de brand bleef tot de toren beperkt. Inmiddels werden pogingen aangewend de Amsterdamsche Brandweer te bereiken. In de zenuwachtigheid kon men eerst de sleutel van het telefoonhuisje niet vinden, maar om kwart voor acht was toch de melding op de Nieuwe Achtergracht binnen.

Een agent ernstig gewond

Reeds voor de beroepsbrandweer was gewaarschuwd kwam de torenspits met donderend geweld naar beneden vallen. De brandende balken kwamen juist op de plaats waar de Vrijwillige Brandweer werkte. De agent Ligtermoed uit Ransdorp die in Zunderdorp dienst had kreeg brandend hout op het lichaam.

Slechts met zeer veel moeite kon hij bevrijd worden. Het hout had ook de bovengrondsche geleidingen van het Electriscbe net vernield. De draden welke onder spanning stonden versperden deweg naar de agent en eenige van zijn bevrijders kregen schokken, welke gelukkig geen nadelige gevolgen hadden. Ligtermoed die bij de annexatie van 1921 in Amsterdamsche gemeentedienst was gekomen is nadat hij uit zijn benarde positie was verlost in een woning binnen gedragen. Medische hulp was niet ter plaatse. De geneesheer werd gewaarschuwd maar de slechte polderwegen lieten niet toe dat er voor half negen een autobrancard aanwezig was. De agent had toen al ongeveer een uur in de woning gelegen. Den heer L. Heijermans kwam naar het dorp om hulp te verlenen. Naar hij ons later meedeelde was Ligtermoed er zeer slecht aan toe, hij had een beenfractuur en zijn gelaat en een deel van het lichaam waren met brandwonden overdekt. De ongelukkige die gehuwd was is naar het Binnen-gasthuis vervoerd. Eerst tijdens het transport verloor hij het bewustzijn. Het mag een toeval heeten dat het vallend hout geen andere slachtoffers heeft gemaakt. Een kettinghond is door de stroom gedood. Een gebroken draad had de ketting van de hond geraakt en onder spanning gebracht. Het spreekt vanzelf, dat het geheele dorp op den been was. Met grote deernis sprak men over het lot, dat Ligtermoed heeft getroffen.

Uit het Avondblad 16-04-1925 van het Handelsblad

De agent overleden

De agent Ligtermoed uit Ransdorp, die gisteren bij de brand in Zunderdorp zo ernstig verwond is, is heden ochtend om half twaalf in het Binnen-Gasthuis overleden. Zoals wij gisteren reeds schreven had de gekwetste na het ongeval nog een uur moeten wachten voor Medische hulp ter plaatse was. Den geneeskundige dienst kan hier geen verwijt van worden gemaakt. Aan den buitengewone slechte toestand der wegen is het te wijten dat hulp voor het slachtoffer niet eerder beschikbaar was.

Johannes Casper die bij de brand van de kerktoren van Zunderdorp om het leven komt wordt begraven in zijn woonplaats Ransdorp. Zijn grafsteen wordt voorzien van een vallende kerktoren. In 1990 zijn door L.J. Ligtermoet foto's gemaakt van het graf en de omgeving, deze zijn in het familiearchief aanwezig.

Het boekje "Oude ansichten van Amsterdam" toont een tweetal foto's waar men eveneens aandacht besteedt aan het tragische ongeluk. Op de eerste foto staat een rijtje woningen uit Ransdorp afgebeeld waarin agent Ligtermoed in de vierde woning woonde. Op de tweede foto staat de toren van Zunderdorp afgebeeld, ook hier wordt het ongeluk van agent Ligtermoed beschreven. Een copie van deze oude fotos, waarop de woning van Johannes Casper staat vermeld, zijn opgenomen in het archief.

Het jaarboek Amstelodamum 23 bldz 166 beschrijft het ongeval en het overlijden op resp. 14 april en 15 april 1925.

Museum De Noord - Amsterdam-Noord

Elke dag open van 11 - 17 uur, alleen op vrijdag van 13.30 - 17 uur

Amsterdam als diamantstad.

Amsterdam cultuur- historische vereniging (AHV) organiseert op dinsdag 12 maart om 20.00 uur een lezing met als onderwerp Amsterdam als diamantstad. Aan de hand van een PowerPointpresentatie "wandelen" wij met René Valensa door de voormalige Jodenbuurten van Amsterdam. Na een korte introductie over het ontstaan van de diamantindustrie in Amsterdam bekijken we voormalige diamantfabrieken en plekken waar diamantairs en diamantbewerkers woonden en werkten. Wie zij waren en hoe ze aan hun geld kwamen wordt verteld. Maar ook andere belangrijke gebouwen worden bekeken zoals de "Joodse invalide", "Handwerkers Vriendenkring", "het Sarphatihuis", "de Burcht" en nog veel meer. Uiteraard komen ook typisch joodse humor en anekdotes voorbij.

De lezing in Huize Antonius, Kamperfoelieweg 207 is gratis voor leden, niet leden betalen € 5,00
Voor de lezing hoeft men zich niet op te geven.

Als vervolg op de lezing worden 14 en 17 maart excursies georganiseerd.

Verzamelen om 13.15 Weesperplein hoek Sarphatistraat.

Kosten excursie € 6,00 voor leden, niet leden € 10,00

Voor de excursie moet men zich wel opgeven.

Via de website: www.amsterdamhv.nl, excursie@amsterdamhv.nl of 020-6317309 bij Marianne Weeda

Sponsors van Museum De Noord

Gemeente Amsterdam
Stadsdeel Noord

www.noord.amsterdam.nl

MoleMann
mental health clinics

www.molemann.nl

www.ymba.nl

Woningcorporatie De Key

www.dekey.nl

Goede vriend van het museum: A.M. de Waard

Colofon

Tekst: Henk Ras

Vormgeving: Ron de Muijnck